

U S T E A K U S T E

IRAKURTZEKOAK

ROSPER MERIMEE
‘Carmen’
Itzultzailea: Maria Garikano
Emak Bakia Baita-Pamiela
84 or.

Ene Carmen!

EDORTA JIMENEZ

● Atseginez eta harriduraz irakurri dut Prosper Merimée idazle frantsesak idatzi zuen ‘Carmen’ izeneko elaberri laburra. Atseginez diot, hartu eta amaitu arte jezarraldi batean gozo-gozo irakurtzekoa izateaz gain, hizkera edo egituren aldetik halako akatsik ez dakarkiolako irakurleari. Harriduraz, Merimée sortu eta gero hainbatetan bere regina izan den nobela honetako bikotea, Carmen emakume buharmisa bera eta José bandoleroa, biak zorigaztoak, euskaldunak direlako nobelan. Egin ere, euskaraz hitz egiten dute zenbaitetan euren artean, egileak halaxe dela esan eta euskarazko hitzen bidez ere erakusten digunez.

Erromantikoa izanik Merimée bera, kondaeren hariak artean exotiko egiten zen Andaluzia hartan josten zirela idatzi zuen nobela. Pertsonaiak euskaldunak izan eta euskara bera bien arteko hizkera-

eredutzat erabiltzeak buhameek, bestalde, *calóaz* egiten duten bezalatsu, kutsu erromatikoagoa eragiten dio idaztiari. Eta erromantikoiei buruz ohi dugun aurrirudiari dago-kio liburuaren patuak ere.

Nik dakit ba tamalez ala ez, orain berriro zine-aretoetan betortz odolduak erakusten dabilkigun Dracula horrekin eta beste hainbatekin gertatu izan denaren antzera, hemengo pertsonaiek diraute, hala zinean, zein opera nahiz musketan, jatorrizko testua bera ilunpetan datzalarik. Bada, Emak Bakia Baita delakoaren eskuaz Pamiela argitaletxetik Maria Garikanok ekarri digun euskal Carmen hau eskertzekoa da, zinez, esan behar dudalarik testua bera atsegin izan dudana eran gogoko egin zaizkidala atzean dakartzan oharrak, Merimée berak idatziak. Amaitzeko, ez dut esango idazle frantsesaren bizitzaz eta lanez berri zabalagoetarako jakinmina eragin didala baino liburu honek, zazpi eguneko epearen barruan idatzi omen zuena Merimée.

OKIN URAIN
‘Adlotse’
Txalaparta
236 or.

Askatasun haizea

ITZIAR BELAUNDE

● Sinboloak askotan izan dira erabiliak literaturan norbait edo zerbaiti erreferentzia egiteko, eta elaberri hau, era berean, beste mundu baten ordeztu agertzen zaigu. Irudimenezko leku bat hartuta, Adlotse (Macondo edo Obaba bezala), sistema agintari guztien ispilu bihurtuko da herri hau. Fikziozko espazio txiki horretako gertaerak eta pertsonaiek beste zeozer hurbilago gogoraerazten digute irakurleoi eta ebitaezina izango zaigu gaur egungo beste hainbeste gizarterekin konparatzea.

Ugazaba, Hizlariak eta zaindaria pentsakera indibidual guztiak zapuzten saiatuko dira beti herri xehea beraiek ezarritako poterera makurtzeko. Dena dago debekatu-ta, Ugazabaren legeek diotena ezik, eta guztia jendearen zorientasun-rako, jakina. Baina badaude norbere askatasuna galtzeko prest ez daudenak, sen propioak eta hegoaizeak

etengabe eredu horren aurka borrokatzen bultzatuak direnak, indarrez ipinitako muga horietatik irteteko. Giza parodia bat dugu beraz, Adlotsen, gizarte autoritarioen ezaugarri gaitzesgarriak azalean jartzen dizkiguna.

Umeen ipuin bat dirudien arren kritika nabariagoa da eta errealitateko sinboloak ere ugariago aurkituko ditugu, edonon eta edonoiz gerta litekeen fantasiako istorio hau irakurri ahala. Pertsonaiek behin eta berriz joko dute harresi baten kontra baina, hala ere, itxaropena ez digute galaraziko eta garapenaren gurruplak buelta gehiago ematen baditu ere, Blax, Blix, Antxuk eta beste askok zain daukaten patu krudelari ihes egin behar diotela inork ezin du zalantzan jarri.

Orain urte asko idatzia izan biltz, etorkizunaren profetia izan litekeen elaberri honen bukaerak ezustean harrapatuko du irakurlea, hainbeste denboran eutsi ondoren arnasa botatzen uzteko.

ERTZETIK

Argizagia zelütik

ITXARO BORDA

Peko Arrüa xehekatzen ari diren urte hatsarre honetan, nekez gaintzen da aditz berriak eta

ezpainetara-tu erran molde arra-roak suntsi-tzeko tenta-zioea. Bai-na autodes-trukzioea, ingurume-naren des-trukzioea

bezala ez da aterabide egokia, zuhurtziak hala erakusten digu pürü-bederen-behintzat.

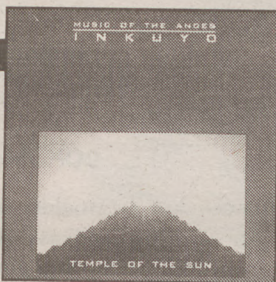
Gazodiükaren hoditxoak iragan arazteko estakuruaz, laster rentable izanen ez den progreaeren madarikazioeak joak gaudela iduri du. Ahanztearen errautsek ala mekanika erraldioen keek itoko gaituzte? Ez dakigu... ordea ongi-ontsa-ondo dakigu beste aldetik, Xiberoko hiri-nagusiak New Yorkeko Harlem edo Bronx itxura hartzen ari duela, lanak aitzina-aurrera joan arau. Ühaitza hegiko Bide Txipitik, biblioteka münizipalerat abiatzen gira, eta han bakea hartzamaiten dugu, David Goodis ipar-amerikar izkribatzalearen ‘Bizitzarat itzultzea’ liburua hartzez.

David Goodisek 1938an idatzi obran preseski Harlem agertzen zaigu, gerla-bezpera sutuan lan-gabeziaren eta alkoholen zurrumbiloan lehortzeko zorian. Brigada Internazionalak Espainian borrokatzen eta txinatarrak japoniarren kontra asaldaten ziren garai nahasietan, David Goodisek, hitzak balakatzear baino kru-deltasun errealez betez, belau-naldi betiko galdu baten flasha igorten digula segur gira, gero-xeago liburua besapean, ogia erosteko Peko Arrüalat eraixten girelarik, keak eta errautsak galtzear dugun gerla baten ondoramenak baizik ez bait dira.

Argizagiaren marra zilarra —mundua desbardin izan litzatekeelako esperantzaren eta alkartazünaren irudia— zuzenean miresteko eskubiderik gabe geldituko gara denbora labur barne. Baina gau oroz, argizagiak otoitzen gaitu, oldarrari uko egin ez dezagun. David Goodisen pertsonaiek ere salbazioean sinesten zuten.

Mauleko mugetan dago Harlem.

ENTZUTEKOAK

INKUYO
‘Temple of the sun’
Fortuna Records, 1992

ANDONI TOLOSA

● Ezin ukatu Andeetako musikak guregan beti izan duen harrera ona, noizbait Simon eta Garfunkeli ‘El

X A R I B A R I
Legazpi Bi - 943 42 13 12 - DONOSTIA 200.04
Bajada de Javier, 2 - 948 22 27 56 - IRUÑEAN 310.01

condor pasa’ kantu tradizionalaren bertsioa kaleratzea bururatu zitzaientetik. Ondoren, Kaltxakis taldeak bete zuen European musika horren zabalkundearen papera, eta haiekin ikasi genuen benetan *kena* eta *siku* baten arteko bereizketa egiten, *charango* bat gozaten edo, besterik gabe, hunkigarri bezain natural agertzen zitzaizkigun doinuak estimatzen. Horiek guztiak erreforma baino lehenagoko kontuak dira, Kaltxakis eta Victor Jara, Inti-Ilmani eta Quilapayun, politika eta musika; mezua. Agian horregatik

gure gizartean desitxaropenak leku hartzen zuen heinean ahazten joan ginen kondorraren eta bere seme-alaben doinuak. Eskerrak behintzat kalean beti izan dugun aukerarik musika horrekin gozatzeko jarraitzeko: zenbat talde ez ote den igaro Euskal Herriko kaleetatik bere siku, charango eta abarrekin?

Baina zer gertatzen da denda batera joan eta Andeetako musika eskatuz gero? Dendariak Kaltxakien disko zaharren bat eskainiko dizula besterik ezean, hain zuzen ere, eta harira bagatoz, inor, ez dendari eta ez inportatzaile, ezta disketxerik ere, ez dela kezkatu hango musika guregana hurbiltzen. Eskerrak Bolivian egondako lagun hark Kjarkas talde garrantzitsuaren zinta pare bat ekarri zizkizun han egon ondoren. Eskerrak, bestela, New-Age musiken hedapenarekin musika etnikoekiko interesa areagotu eta inportatzailearen batek (Syntoramak

gure kasuan) hango talde batzuen azken lanak hurbildu dizkigun. Kasu honetan EEBBtako musika berriren zigilurik prestigiotsuenetako batekin kaleratzen dituelako bere lanak Inkuyo taldeak.

Inkuyo taldea eta bere azken lana, ‘Temple of the sun’ aipatu nahi dizugu, aipatu edo kontseilatu hobeto esanda: maila handiko taldea delako, adibidez, bertan Omar Sepulveda dago, jada Quilapayun eta Inti Ilmani taldeetan aritutakoa; aditiborik gabeko musika egiten dutelako, bai kantu tradizionalak bertsionatzerakoan —Boliviakoak, Ekuadorrekoak, Perukoak edo Txilekoak lan honetan— bai beren kantuak burutzerakoan, Omar Sepulveda eta Gonzalo Vargasenak gehienbat; eta, azkenik, 1992ko lan bat delako, oso egokia bertako musikak duen garapenaren pistak hartzemateko. Andeetako musika mai-taleentzat ezin egokiagoa.

LIBURUAK
Hontza
Okendo, 4 - 20004 DONOSTIA
Tel.: 42 82 89 / Faxe.: 43 12 56

BILINTX
LIBURUDENDA
DONOSTIA Euskal gaiak: Fermin calbeton, 30 Tel.: 420930
Gai orokorrak: Esterlines, 10 Tel.: 420224/420080
IRUNEN: Republica Argentina, 4 Tel.: 626817
TOLOSAN: Arostegieta, Tel.: 673533
BERGARAN: Ibarra, 14 Tel.: 764050

XALBADOR
LIBURUDENDA
Comedias, 14
Tel.: 224167/229981 FAXA: 211061
31001 IRUÑEA

URRETXIN DORRA
LIBURUDENDA
Iparragirre 26
Tel.: 4240228/4244396 FAXA: 4244235
48011 BILBO